МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ
КУЛЬТУРЫ І МАСТАЦТВАЎ

ТЭХНАЛОГІЯ РЭСТАЎРАЦЫІ ТВОРАЎ ДПМ
(РАЗДЗЕЛ САЛОМАПЛЯЦЕННЕ)

Вучэбная праграма
для вышэйшых навучальных устаноў па спецыяльнасцях
1-15 02 01 Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва (па напрамках)
1-15 02 01-07 – дэкаратыўна-прыкладное мастацтва
(рэстаўрацыя твораў)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Мінск 2012

Праграму распрацавала выкладчык кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладного мастацтва Шацiло А.В.

Рэцэнзенты:
Шпунт А.С.,
загадчык аддзела навукова-рэстаўрацыйных майстэрань НММ РБ
Мiцкевiч А.Г.
ст.выкладчык кафедры народнага ДПМ БДУКМ

Зацверджана

Кафедрай народнага дэкаратыўна-прыкладного мастацтва установы адукацыi “Беларускi дзяржаўны унiверсiтэт культуры i мастацтваў” (пратакол № 10 ад 12.05.2012 г.).

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Установа адукацыi “Беларускi Дзяржаўны унiверсiтэт культуры i мастацтваў”

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Народнае мастацтва Беларусі – вялізарная частка нашай гістарычнай спадчыны і займае значнае месца ў духоўнай і мастацкай культуры краіны. Сярод розных формаў этнічнай свядомасці, што захоўваюць мінулае, традыцыйнае народнае мастацтва – адна з галоўных крыніц фарміравання сучаснай і будучай нацыянальнай культуры Беларусі, яно мае значны ўплыў на свядомасць і самавызначэнне асобы ў сістэме сусветных культур.

У мінулым саламяныя вырабы, якія мелі цесную сувязь з аграрнай абраднасцю, бытавалі ва ўсіх еўрапейскіх земляробчых народаў, але сваё захаванне і новае жыццё яны атрымалі толькі на Беларусі і зараз мастацтва саломапляцення, як уласна нацыянальная з'ява, стала важным элементам у культуры краіны.

Вывучэнне курса з'яўляецца важнай часткай прафесійнай падрыхтоўкі студэнтаў па спецыяльнасці "рэстаўрацыя і кансервацыя твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва".

Асноўны змест курса накіраваны на авалоданне тэхнікай і тэхналогіяй апрацоўкі матэрыялаў, вывучэнне традыцыйных форм і відаў ДПМ, методык рэстаўрацыі, а таксама ўзбагачэнне іх новымі мастацка-вобразнымі, кампазіцыйнымі, тэхналагічнымі прыёмамі.

Курс прадугледжвае:

- вывучэнне вытокаў і традыцый народнага мастацтва Беларусі
- засваенне тэхнік і тэхналогій апрацоўкі матэрыялаў
- засваенне тэхналогій рэстаўрацыі і кансервацыі
- выкананне эскізаў мастацка-вобразнага, пластычнага і кампазіцыйнага вырашэння
- выкананне вучэбнай працы ў матэрыяле
- самастойную працу студэнтаў.

Асноўнымі мэтамі курса з'яўляюцца развіццё мастацкіх здольнасцяў студэнтаў, фарміраванне асобы мастака і яго нацыянальнай свядомасці праз далучэнне да традыцый народнага мастацтва.

Задачы курса:

- раскрыццё асаблівасцей традыцыйнай культуры Беларусі праз аналіз гісторыі рамяства;
- атрыманне ведаў па рэгіянальных асаблівасцях беларускага народнага ДПМ;
- развіццё мастацка-вобразнага мыслення;
- авалоданне выразнымі сродкамі дэкаратыўнай кампазіцыі

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

- засваенне тэхік і тэхналогій рэстаўрацыі і кансервацыі твораў ДПМ, авалоданне асноўнымі прыёмамі
- фарміраванне практычных навыкаў і ўменняў, неабходных для стварэння і рэстаўрацыі мастацкіх твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Асноўны змест курса складаюць пытанні гісторыі развіцця мастацтва саломапляцення Беларусі, традыцый народнай культуры, тэхнікі ітэхналогіі, а таксама практычныя навыкі пляцення, якія разглядаюцца і вывучаюцца на працягу двух семестраў па спецыялізацыі “рэстаўрацыя і кансервацыя твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва”.

Метадалагічную аснову курса складаюць авалоданне рознымі тэхнікамі і тэхналогіямі апрацоўкі саломы, вывучэнне і захаванне традыцыйных прыёмаў формаўтварэння.

У выніку вывучэння курса студэнт павінен *ведаць*:

- асаблівасці розных відаў ДПМ
- уласцівасці і пластычныя магчымасці матэрыялаў;
- магчымасці дэкору
- абумоўленасць формы матэрыялам
- спецыфіку кампазіцыйнага вырашэння твораў ДПМ
- функцыі колеру ў творах ДПМ

умець:

выкарыстоўваць асноўныя законы ДПМ пры стварэнні твораў;

праяўляць вобразнае мысленне;

ствараць завершаную танальную, колеравую ці лінейна-пластычную кампазіцыю;

выкарыстоўваць дэкаратыўную стылізацыю формаў;

улічваць пры распрацоўцы твораў дэкаратыўныя якасці, уласцівасці і тэхналагічныя асаблівасці матэрыялаў;

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН. ТЭХНАЛОГІЯ РЭСТАЎРАЦЫІ ТВОРАЎ ДПМ, РАЗДЗЕЛ САЛОМАПЛЯЦЕННЕ

Раздзелы і тэмы	Колькасць гадзін			
	усяго	лекцый	дробнагруп.	сам. раб.
Раздзел І. Развіццё мастацтва саломапляцення.				
Тэма 1. Уводзіны: з гісторыі саломапляцення.	6	2		4
Тэма 2. Аграрна-магічныя функцыі саломапляцення.	6	2		4
Тэма 3. Традыцыйныя бытавыя рэчы з саломкі ў сялянскім побыце.	6	2		4
Тэма 4. Саламянае ўбранне цэркваў.	6	2		4
Тэма 5. Развіццё саломапляцення ў ХХ ст.	6	2		4
Раздзел ІІ Тэхнікі і тэхналогіі пляцення з саломы.				
Тэма 1. Тэхналогія апрацоўкі матэрыялу.	20	2	8	10
Тэма 2. Характарыстыка пластычных і фізічных якасцяў матэрыяла. Матэрыялы для рэстаўрацыі.	30		10	20
Тэма 3. Віды пляцення бытавых рэчаў, прынцыпы іх рэстаўрацы.	40		20	20
Тэма 4. Пластыка з саламянай стужкі.	12		4	8
Тэма 5. Традыцыі стварэння падвесных канструкцый з саломкі – павукоў. Рэканструкцыя як метад.	30		10	20
Тэма 6. Саламяная пластыка. Канструктыўныя прыёмы.	50		20	30
Раздзел ІІІ. Аплікацыя саломкай.				
Тэма 1. Мастацтва аплікацыі саломкай па дрэве і палатне. Матэрыялы для рэстаўрацыі.	14		4	10

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Тэма 2. Прылады працы і тэхналагічныя асаблівасці аплікацыі саломкай.	16		6	10
Тэма 3. Тэхніка і тэхналогія рэстаўрацыі аплікацыі.	30		10	20
Тэма 4. Асноўныя віды аплікацыі саломкай.	30		10	20
Усяго	314	24	102	188

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ЗМЕСТ КУРСА

Раздзел І. Развіццё мастацтва саломапляцення.

Тэма 1. Уводзіны: з гісторыі саломапляцення.

Узнікненне саломапляцення з усталяваннем земляробства (2-1тыс. да н.э.). Асноўныя віды пляцення.

Тэма 2. Аграрна-магічныя функцыі саломапляцення.

Аграрна-магічная сімволіка дзеяння (рытуала, абрада) і матэрыяла. Абрады зажынак, дажынак (першы і апошні сноп, яго прадметна-фігуратыўнае ўвасабленне, вялесава барада); калядная абраднасць (традыцыйныя і новыя формы калядных упрыгожванняў), убранне ў салому; Выкарыстанне абрадавай атрыбутыкі з саломы да Вялікодна-вясновых і летніх святаў. Развіццё тэхнік пляцення з падзелам на бытавыя і абрадавыя.

Тэма 3. Традыцыйныя бытавыя рэчы з саломкі ў сялянскім побыце.

Падзел саламяных вырабаў на бытавыя і культавыя. Вітая круглая пляцёнка, ромбы. (Егіпецкая клетка, зерневыя лялькі, “вочы бога”)

1. Узнікненне саламянай пластыкі. Традыцыйныя канструктыўныя прыёмы.
2. Спіральнае пляценне. Выраб гаспадарчага посуду.
3. Плоскае пляценне. Віды саламяных стужак з рознай колькасці саломінак і вырабы з іх.
4. Выраб падвесных канструкцый з саломы як адзін з відаў пляцення. Асноўныя формы і традыцыі стварэння павукоў.

Тэма 4. Саламянае ўбранне цэркваў.

Саламяныя царскія брамы як адметная і ўнікальная з’ява ў прыкладным мастацтве Беларусі.

Тэма 5. Развіццё саломапляцення ў XX ст.

Саломапляценне XX стагоддзя. Адраджэнне і развіццё традыцыйнага саломапляцення ў 1960-1970-я гады. Развіццё жанру дэкаратыўнай саламянай пластыкі. Творчасць В.Гаўрылюк, Т.Агафоненка, Л.Главацкай, Л.Лось, Н.Кузняцовай, Т.Паўлоўскай, В.Салдатавай. Дзейнасць НДМЛ “Скарбніца”.

Сучасны стан мастацтва беларускага саломапляцення. Узнікненне ў XX стагоддзі новых тэхнік пляцення, новых канструктыўных і кампазіцыйных прыёмаў. Традыцыйныя і наватарскія канструктыўна-пластычныя рашэнні. Сучасная дэкаратыўная скульптура з саломкі. Пашырэнне магчымасцяў і зняцце абмежаванняў з дапамогай з’яўлення дадатковай асновы: каркасаў з дроту і пап’е-машэ.

Раздзел II Тэхнікі і тэхналогіі пляцення з саломы.

Тэма 1. Тэхналогія апрацоўкі матэрыялу.

Нарыхтоўка саломы, захаванне нарыхтаванага матэрыялу. падрыхтоўка матэрыялу да працы. Афарбоўка і адбельванне саломы. Дапаможныя матэрыялы і прылады працы.

Тэма 2. Характарыстыка пластычных і фізічных якасцяў матэрыяла.

Пластычныя якасці саломкі.

Тэма 3. Віды пляцення бытавых рэчаў.

Спіральнае пляценне. Выраб гаспадарчага посуду. Плоскае пляценне. Віды саламяных стужак з рознай колькасці саломінак і вырабы з іх.

Тэма 4. Пластыка з саламянай стужкі.

Стварэнне малых дэкаратыўных формаў з саламянай стужкі: пацерак, квадраціка, васьміканцовай зоркі, “сонейка”, кутасоў. Тэхнікі стварэння розных відаў пялёсткаў.

Тэма 5. Традыцыі стварэння падвесных канструкцый з саломкі – павукоў.

Асноўныя формы. Модульны прынцып формаўтварэння. Модулі з роўнавялікіх і рознаразмерных саломін. Канструяванне павукоў з аднолькавых модуляў.

Прынцыпы рэстаўрацыі. Рэканструкцыя.

Тэма 6. Саламяная пластыка. Канструктыўныя прыёмы.

Традыцыйныя і наватарскія канструктыўна-пластычныя рашэнні.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

Распрацоўка эскіза і выкананне твора на аснове традыцыйных і новых тэхналогій.

Раздзел III. Аплікацыя саломкай.

Тэма 1. Мастацтва аплікацыі саломкай па дрэве і палатне.

Традыцыйныя народныя дываны з саламянай аплікацыяй.

Тэма 2. Прылады працы і асаблівасці тэхналагічныя асаблівасці аплікацыі саломкай.

Тэхніка і тэхналогія саламянай аплікацыі на розных паверхнях. Дапаможныя прылады працы і спосабы апрацоўкі саломы і падрыхтоўкі да работы.

Тэма 3. Тэхніка і тэхналогія.

Віды перапляцення саламянай стужкі. Тэхналогія геаметрычнай і крывалінейнай аплікацыі.

Тэма 4. Асноўныя віды аплікацыі саломкай.

Засваенне прыёмаў аплікацыі з саломкі.

Стварэнне традыцыйных формаў саламянай аплікацыі. Вобразнае вырашэнне твора дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Заданне 1.

Праца над эскізам твора дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва пад агульнай тэмай “Мастацкае ўвасабленне традыцый”

Заданне 2.

Выкананне ў матэрыяле па ўласным эскізе твора па тэме “Мастацкае ўвасабленне традыцый”.

ЛІТАРАТУРА ПА КУРСУ. АСНОЎНАЯ.

1. Говор В.,Сахута Е. Художественные ремёсла и промыслы Белоруссии. – Мн., 1988.
2. Дегтяренко В., Починова Н. Инкрустация соломкой. – Мн., 1988.
3. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва Беларусі XII-XVII стагоддзяў / Аўтар і складальнік Высоцкая Н.Ф. – Мн.: “Беларусь”, 1984 – 236 с.
4. Зайкоўскі Э.М. Месца Вялеса ў дахрысціанскім светапоглядзе насельніцтва Беларусі, – Мн., 1998. – 15 с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

5. Лабачэўская В.А. Збарагаючы самабытнасць. З гісторыі народнага мастацтва і промыслаў Беларусі. – Мн.: “Беларуская навука”, 1998. – 357 с., іл.

6. Лобачевская О.А. Кузнецова Н.М. Возьми простую соломку. – Мн.: Полымя, 1988. – 142с.: ил.

7. Лобачевская О.А. Плетение из соломки. – М.: изд-во “Культура и традиции”, 2000. – 208 с.

8. Марозова С. Уніяцкая царква ў культурна-гістарычным развіцці Беларусі (1596-1839 гады) / Пад навук. рэд. Конана У.М. – Гродна.: ГрДУ, 2001. – 352 с.

9. Сахута Я.М. Народнае мастацтва Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1997. – 287с., іл.

10. Шкут Н.Н. Белорусские художественные промыслы (изделия из соломки и лозы). – Мн.: Наука и техника, 1985. – 158с.

11. Laye Andrew H.E. The Batsford Encyclopedia of Crafts. – London: BT Batsford LTD, 1978. – 431 p.

ЛІТАРАТУРА ПА КУРСУ. ДАДАТКОВАЯ.

1. Беларускія народныя абрады. – Мн.: “Беларусь”, 1994. – 128с.

2. Васілевіч У.А. Беларускі народны каляндар. – Мн.:Ураджай, 1993. – 80с.:іл.

3. Гродненский историко-этнографический музей: Путеводитель по залам / Авт.-сост.: Соловьёва Е.А. и др. – Мн.: Полымя, 1986. – 206 с., ил.

4. Живописная Россия: Отечество наше в его зем., ист., плем., экон. и быт. значении: Литов. И Белорус. Полесье: Репринт. Воспроизведение изд. 1882г. – 2-е изд. – Мн.: БелЭн, 1994. – 550с.: ил.

5. Земляробчы каляндар: Абрады і звычаі / Укл. А.І. Гурскі. – Мінск: Навука і тэхніка, 1990. – 404с.

6. Казакова І.В. Этнічныя традыцыі ў духоўнай культуры беларусаў. – Мінск: “Універсітэцкае”, 1995. – 151с.

7. Катовіч А., Крук Я. Зімовыя святы. – Мн.: “Мастацкая літаратура”, 2004. – 119 с.

8. Кацар М.С. Беларускі арнамент: Ткацтва, вышыўка. – Мн: БелЭн, 1996. – 208с.іл.

9. Коваль У.І., Новак В.С. Беларускія народныя святы і звычаі. – Гомель, 1993. – 88 с.

10. Кухаронак Т.І. Маскі ў масленічных абрадах беларусаў. – Мн.: Ураджай, 2001. – 239 с.: іл.

11. Ліцвінка В. Святы і абрады беларусаў. – 2-е выд. са змяненнямі. Мн.”Беларусь”, 1998. – 190с.: іл.

12. Лозка А. Беларускі народны каляндар. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мн.: “Полымя”, 2002. – 240с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

13. Моран А. История декоративно-прикладного искусства: от древних времён до наших дней – М.: Искусство, 1982 – 577 с., ил., 24 л. цв. ил.

14. Некрасова М.А. Народное искусство как часть культуры: Теория и практика. – М.Изобразительное искусство, 1983 – 343 с.

15. Frys-Pietraszkova E. Kunczynska-Iracka A. Pokropek M. Sztuka ludowa w Polsce. – Warszawa: Wydownictwo Arkady, 1988. – 400.

16. Muzeum v Grodnie Rozlnik II za rok 1924 z 3 ilustrajami. – Grodno, 1925.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ